

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

Назва курсу	Праворозуміння та правоутворення: соціолого-правовий аспект
Рівень вищої освіти	Третій
Галузь знань	08 «Право»
Спеціальність	081 «Право»
Освітня програма	Доктор філософії «Право»
Статус дисципліни	Вибіркова
Форма здобуття освіти	Очна (денна), заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити
Мова викладання	Українська
Викладач (-і)	Дідич Тарас Олегович
Профайл викладача (-ів)	https://www.krok.edu.ua/ua/pro-krok/spivrobitniki/didich-taras-olegovich
Контактний телефон	(+38 044) 455-57-13
E-mail	tarasdo@krok.edu.ua
Консультації	Онлайн консультації: кожного четверга з 13.05 по 14.25. https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19:MxtRBk3di5g9ZpOkVjeoyTlgcmb9Ndk5L5dc1pahz5o1@thread.tacv2/1736003073621?context=%7B%22Tid%22:%22cf94ad9d-2983-43f5-9909-722602ea2165%22,%22Oid%22:%22535ef125-c5cd-4d59-8b8c-d996770ba864%22%7D

1. Коротка анотація до курсу.

Дисципліна «Праворозуміння та правоутворення: соціолого-правовий аспект» входить до переліку вибірових дисциплін з навчання аспіранта за спеціальністю «Право». Навчальна дисципліна пропонує аспірантам можливість поглибити існуючі та здобути нові знання щодо основних підходів до праворозуміння та правоутворення. Основний акцент курсу зроблено на розкритті трьох класичних шкіл: позитивізму (нормативізму), що розглядає право як похідне

від влади; природно-правової концепції («юснатуралізму»), яка стверджує, що право є природним феноменом, притаманним людині; та соціологічного підходу, який визначає право як продукт суспільства, створений і функціонуючий для нього. Особливу увагу приділено формуванню інтегративного підходу до праворозуміння, який дозволяє поєднувати елементи різних концепцій залежно від контексту дослідження і наукових поглядів здобувача. Акцентується увага на питаннях утворення права як особливого процесу формалізації, сприйняття та застосування права

Метою навчальної дисципліни є поглиблене ознайомлення аспірантів з класичними школами праворозуміння, розвиток навичок критичного аналізу їхніх позицій, а також формування власного інтегративного підходу до осмислення права як багатоаспектного феномену.

Основними **завданнями навчальної дисципліни** є: ознайомлення здобувачів із ключовими принципами позитивізму, природно-правової концепції та соціологічного підходу до праворозуміння; аналіз основних ідей та представників кожної школи з метою розуміння їхнього історичного розвитку та сучасного значення; вивчення взаємозв'язку між правом, владою, людиною та суспільством у межах концепцій класичних шкіл праворозуміння; формування у здобувачів навичок порівняльного аналізу концепцій та виявлення їхніх сильних і слабких сторін; сприяння розробці аспірантами власного інтегративного підходу до праворозуміння, що враховує елементи різних шкіл залежно від предмету та завдань їхнього власного дослідження; розвиток умінь критично оцінювати різні підходи до правотворчості та правозастосування через призму різних концепцій праворозуміння; стимулювання наукової дискусії та обміну думками щодо перспектив розвитку праворозуміння в правовому та громадянському кліматі України та на міжнародному рівні; вироблення навичок формулювання правових приписів, їх супроводу в процесі творення права та подальшого застосування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен **знати:**

основні теоретико-правові категорії, юридичну термінологію; класичні та сучасні напрямки праворозуміння, методи пізнання держави і права;

теоретико-методологічні особливості та види джерел права;

форми, види та стадії правотворчої, правозастосовної та інтерпретаційної діяльності.

вміти:

використовувати юридичні конструкції, дефініції на практиці; вміти розв'язувати конкретні кейси юридичної практики;

володіти елементарними навичками критичного осмислення правових явищ.

2. Результати навчання

ІК Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у галузі права професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК03. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

СК01. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей.

СК02. Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі. використовувати релевантний дослідницький інструментарій

СК05. Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації.

Результати навчання

РНО3. Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права.

РНО4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів.

РНО5. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.

3. Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин		
	денна	заочна	Дистанційна
Загальна кількість годин, кредитів / форманавчання			
Лекції	14	14	-
семінарські заняття / практичні / лабораторні	16	16	-
підсумковий контроль	30	30	-
самостійна робота	30	30	-

4. **Пререквізити** – Здобувачі освіти доктора філософії повинні мати базові знання з теорії держави та права, конституційного права України, конституційного права зарубіжних країн, основ нормотворення.

5. **Технічне й програмне забезпечення /обладнання:** частина навчальних занять проходить з використанням проєктору, комп'ютер/ноутбук, MS Office 365, Power Point, доступ до інтернет-мережі, засоби електронного забезпечення навчання MS Teams, Moodle.

6 Політика курсу – студенти мають дотримуватись кодексу академічної доброчесності:

https://www.krok.edu.ua/download/nakazi/2018-10-18_kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf

У разі проведення занять в он-лайн форматі, здобувач має під'єднатись до навчальної платформи де буде проводитись заняття. Заходити на навчальну платформу (Teams) виключно під своїм реальним прізвищем. Під час занять з використанням онлайн платформи MS Teams камера має бути увімкненою протягом всього заняття, мікрофон включається за потреби під час відповідей/запитань. У разі відсутності можливості включати камеру, студент має повідомити викладача та отримати дозвіл бути присутнім з вимкненою камерою. В разі неспілкування та відсутності реакції здобувача на звернення викладача до нього особисто, здобувач вважається відсутнім на занятті.

7. Програма навчальної дисципліни

Вступ. Програма навчальної дисципліни сприяє усвідомленню аспірантами ключових елементів предметного поля теоретико-правових досліджень, зокрема в частині становлення та розвитку окремих галузей матеріального та процесуального права, відображення становлення та розвитку вітчизняної правової системи, історії взаємовпливу права та інших соціальних явищ, як важливих чинників трансформації суспільства.

Тема 1. Вступ до праворозуміння та правоутворення

1. Поняття праворозуміння та його місце в юридичній науці
2. Співвідношення праворозуміння та правопізнання
3. Правоутворення як категорія юридичної науки
4. Взаємозв'язок правоутворення та праворозуміння

Тема 2 Історичні передумови виникнення класичних шкіл праворозуміння

1. Світоглядне правопізнання: історія виникнення та розвиток
2. Зародження перших шкіл праворозуміння
3. Типологізація праворозуміння

Тема 3. Юснатуралізм

1. Історія виникнення природно-правових поглядів мислителів минулого
2. Основні представники та пізнавальні положення природно-правової концепції
3. Сучасний стан розвитку природно-правового типу пізнання права

Тема 4. Юридичний позитивізм

1. Основні ідеї та представники позитивізму (нормативізму)
2. Співвідношення позитивізму та нормативізму
3. Сучасний стан розвитку позитивістського типу правопізнання

Тема 5. Соціолого-правове пізнання

1. Основні ідеї та представники соціологічного праворозуміння
2. Значення соціології права для наукових правових досліджень

Тема 6. Правоутворення: в системі юридичної діяльності

1. Поняття та значення правоутворення
2. Праворозуміння як пізнавальна основа правоутворення
3. Співвідношення правоутворення з іншими видами юридичної діяльності

Тема 7. Правоутворення в Україні

1. Сучасний стан та перспективи розвитку правотворення в Україні
2. Законодавчий процес в Україні
3. Підзаконне нормотворення в Україні.

8. Схема курсу

Загальна кількість годин	Тема	Вид заняття, розподіл годин	Джерела	Завдання, год.	Термін виконання
2	Тема 1. Вступ до праворозуміння та правоутворення	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 1	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	6	1 тиждень
2	Тема 2. Історичні передумови виникнення класичних шкіл праворозуміння	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 2	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	6	1 тиждень
2	Тема 3. Юснатуралізм	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 3	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	6	1 тиждень
2	Тема 4. Юридичний позитивізм	Лекція	Базова та додаткова література,		

			інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 4	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	6	1 тиждень
2	Тема 5. Соціолого-правове пізнання	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 5	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	6	1 тиждень
2	Тема 6. Правоутворення в системі юридичної діяльності	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
2	Семінар за темою лекції № 6	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	3	1 тиждень
2	Тема 7. Правоутворення в Україні	Лекція	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		
4	Семінар за темою лекції № 6	Семінарське заняття	Базова та додаткова література, інтернет-ресурси	3	1 тиждень
	Екзамен		Базова та додаткова література, інтернет-ресурси		

8. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до праворозуміння та правоутворення	2

2	Історичні передумови виникнення класичних шкіл праворозуміння	2
3	Юснатуралізм	2
4	Юридичний позитивізм	2
5	Соціолого-правове пізнання	2
6	Правоутворення в системі юридичної діяльності	2
7	Правоутворення в Україні	4
	Разом	16

9. Теми практичних занять (не передбачено)
10. Теми лабораторних занять (не передбачено)

11. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до праворозуміння та правоутворення	3
2	Історичні передумови виникнення класичних шкіл праворозуміння	3
3	Юснатуралізм	6
4	Юридичний позитивізм	6
5	Соціолого-правове пізнання	6
6	Правоутворення в системі юридичної діяльності	3
7	Правоутворення в Україні	3
	Разом	30

12. Методи навчання

Методи навчання по дисципліні «Праворозуміння та правоутворення: соціолого-правовий аспект» ґрунтуються на системі засобів передання навчального матеріалу здобувачам освіти, формування у них навиків критичного мислення, посилення здібностей до комунікації та самостійного аналізу правової дійсності. При викладанні дисципліни використовуються традиційні методи навчання: лекційний метод: викладення матеріалу викладачем у формі лекцій; пояснювально-ілюстративний метод: використання наочних матеріалів (схем, таблиць, малюнків) для пояснення складних концепцій; активні методи навчання: (метод проєктів, що включає дослідження та практичне застосування знань; метод дискусій та дебатів, коли студенти аналізують проблему з різних точок зору, обговорюють та намагаються знайти рішення; метод кейсів (case study), змістом якого є аналіз реальних або вигаданих ситуацій для вирішення проблем чи прийняття рішень); комплекс індивідуальних методів (самостійне навчання, коли студенти працюють над матеріалом самостійно, використовують підручники, онлайн-ресурси тощо; пошукове навчання, коли здобувач освіти самостійно знаходить відповіді на питання або вирішує проблему, користуючись різними джерелами інформації) тощо.

13. Методи контролю

Для визначення успішності навчання використовуються контрольні заходи. Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретного завдання.

Підсумковий контроль проводиться для оцінки результатів навчання після закінчення вивчення дисципліни (семестровий контроль).

Під час вивчення даної дисципліни використовуються такі форми поточного контролю:

- доповідь на семінарському занятті,
- усна відповідь,
- доповнення усної відповіді;
- виконання та презентація індивідуального завдання.

Під час вивчення даної дисципліни використовуються такі форми модульного (проміжного) контролю:

- контрольна робота,
- виконання контрольних завдань.

Під час вивчення даної дисципліни використовується така форма семестрового контролю: екзамен.

14. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється за шкалою Університету (0-100, з урахуванням необов'язкових завдань – 120 балів) та національною шкалою.

14.1. Схема нарахування балів з дисципліни

Види та зміст обов'язкових завдань	Максимальна оцінка	Примітки
Відповідь на семінарському занятті	5 (за кожне заняття)	
Виконання контрольних робіт	20	
Виконання та презентація індивідуального завдання	10 (за виконане завдання)	
Разом:	100	

Відповіді на семінарських заняттях, виконання та презентація індивідуального завдання, виконання контрольних робіт – 60 балів, екзамен – 40 балів. Максимальний бал за виконання необов'язкових завдань – 20.

14.2. Умови нарахування балів

Під час оцінювання засвоєння кожної теми за поточну навчальну діяльність здобувачу виставляються оцінки з урахуванням затверджених критеріїв оцінювання для відповідної дисципліни. При цьому враховуються усі види робіт. Здобувач має отримати оцінку з кожної теми. Він допускається до підсумкового контролю за умови відсутності заборгованостей із семінарських занять (присутність на усіх заняттях або ж відпрацювання пропусків).

14.3. Критерії підсумкового оцінювання

Проміжок за накопичувальною шкалою Університету	Оцінка чотирибальною національною шкалою
90 та вище	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
1–49	незадовільно

15. Методичне забезпечення

До уваги аспірантів: усі навчально-методичні матеріали (плани лекцій, презентації, завдання/задачі/ситуаційні вправи тощо) подані в Moodle

<https://dist.krok.edu.ua/enrol/index.php?id=3134>

16. Рекомендована література

Базова

1. Дідич Т. О. Нормопроекування: питання теорії та методології : монографія К. : Видавництво Європейського університету, 2010. 160 с.
2. Дідич Т.О. Правоутворення в сучасній Україні: комунікативно-інституційний вимір. *Соціологія права*. 2019. №1-2. С. 18-26. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/5578>
3. The Features of the System of Normative-Legal Acts of Local Self-Government of Ukraine: A Rejection of the Soviet Union Postulates in Favour of the European Union Values/ O. Petryshyn, M. Petryshyna, O. Hyliaka. T. Didych. *Baltic Journal of European Studies*. 2019. Volume 9. Issue 3. Pp. 286–310.DOI <https://doi.org/10.1515/bjes-2019-0034>
4. Дідич Т.О. Взаємодія законотворчості та політичного плюралізму в сучасних умовах розвитку України. *Альманах права. Тлумачення права : від теорії до практики*. 2021. Вип. 12. С. 71–76. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/5580>
5. Didych T. Judicial Law-making and Its Regulation in Independent Ukraine: Its History and Development. Access to Justice in Eastern Europe. 2021. Vol. 3(11). P. 81-100. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/5581>

Допоміжна

1. Дідич Т. О. Людина як суб'єкт правоутворення: комунікативно-інституційний підхід до аналізу. *Альманах права. Людиноцентризм у праві: теоретико-прикладні засади*. 2017. Вип. 8. С. 147–151. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/5582>
2. Косович В. М. Удосконалення нормативно-правових актів України: техніко-технологічні аспекти : монографія. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2015. 568 с.
3. Пархоменко Н. М. Джерела права: проблеми теорії та методології : монографія. К. : Юрид. думка, 2008. 336 с.
4. Правоутворення в Україні: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : монографія / За заг. ред. Ю. Л. Бошицького; Київський університет права НАН України. К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. 592 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
3. Закон України «Про лобіювання» від 23.02.2024 № 3606-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-20#Text>
4. Закон України «Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 21.11.2002 р. № 228-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-IV#Text>
5. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>
6. Закон України «Про дію міжнародних договорів на території України» від 10.12.1991 р. № 1953-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-12#Text>
7. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 26.01.2021 р. № 1135-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>
8. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 р. № 1861-

VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

9. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

10. Закон України «Про комітети Верховної Ради України» від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11/95-%E2%F0>.

11. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. № 2136-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#n685>

12. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

13. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

14. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання вимог нормопроектної техніки, Схвалені постановою колегії Міністерства юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0041323-00#Text>

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Юридичні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html
3. Правовий портал «Ліга: закон». URL : <http://www.ligazakon.ua>
4. Інтернет-сайт Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

ПОСИЛАННЯ НА DSpace: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/3512>

КОМУНІКАЦІЇ

1. Для проведення он-лайн лекцій, семінарських, практичних занять використовується платформа **MS Teams**. Увійдіть за допомогою свого імені користувача і пароля Office 365.

2. З розкладом занять можливо ознайомитись: <https://www.krok.edu.ua/ua/pro-krok/pidrozdili/strukturni/studentskij-ofis/rozklad>

У разі виникнення проблем з відображенням розкладу, прохання використовувати альтернативні інформаційні ресурси:

» мобільний додаток [Telegram Bot «КРОК – віртуальний помічник»](#) або contact@krok_timetable_bot

» інформаційний портал: [кабінет студента](#) / [кабінет викладача](#)

Графіки консультацій викладачів Університету «КРОК» знаходяться » [у персональному кабінеті](#) студента.

Для цього Вам потрібно обов'язково авторизуватись в системі Office 365. У разі виникнення запитань щодо входу у Ваш кабінет, пишіть на адресу support@krok.edu.ua Для персональних запитів використовується сервіс приватних повідомлень (корпоративна пошта університету «Крок» викладача курсу). Відповіді на запити студентів подаються викладачем впродовж трьох робочих днів.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено: професором кафедри державно-правових дисциплін, д.ю.н., проф. Дідичем Тарасом Олеговичем.

Ухвалено кафедрою державно-правових дисциплін (протокол № 1 від 29.08.2024 р.)